

Ardanuç Poşaları

 Ülkü ÖNAL

Poşalarla ilk tanışmam çocukluk yıllarımda Ardanuç'ta köye gelen ve incik boncuk satan Poşa kadınlarıyla oldu. Arkalarında deriden yapılmış dağarcıklarında çocuklarını taşırlardı. Bu sebeple kafaları da davarcığın şeklini aldığı için geriye doğru çıkık olurdu. Halk arasında *Poşa kafalı* diye bir deyim bile vardı.

Poşaların kadın kıyafetleri parlak renkli ve bol kırmalı olurdu. Köylü kadınlardan farklı giyinir ve Türkçe konuşurlardı ama şiveleri biraz değişikti. Ellerinde değnekleri kapı kapı gezerek dilenirlerdi. İstemekte ısrarcı olur, bir verince bir daha isterlerdi. Elek, külek, kalbur vb. şeyleri buğday ve fasulyeyle değiştirirdi. Bazıları da kalaycılık ve dişçilik yapardı. Lisedeyken dişim ağrımış ve şişmişti. Öğretmen olan babam, beni yakın köydeki Poşa dişçiye götürmüştü. İltihaplı olduğu için çok zor çıkmıştı. Ardanuç'ta uzun yıllar diş yaptılar ve memnun olanların sayısı çoktu. Bugün bazı Poşaların tefecilik işleriyle uğraştığı bilinmektedir.

Poşaların önceleri yerleşik hayatı yoktu; çadırlarda ve merelerde, ceviz diplerinde yaşarlardı. Cumhuriyetten sonra bunlara yer verilmiş ama satmışlar. Pişmiş buğdayı tarlaya ekmişler ki bu yerde buğday olmuyor diye. Ardanuç ilçe merkezi, şimdiki yerine alınınca oraya yerleştiler, Anklıya mahallesiyle Torbalı köyüne. Bunlar, kimsenin malını çalmazlardı ve namus hususunda da olumsuz bir davranışlarını duymadık. Poşalar, Müslümandır ve hanımları başörtüsü örterlerdi. Artvin kültüründe olamayan kadın oynatma alemleri bunlarda da yokmuş. Ortaokulda bizim sınıfta iki tane Poşa vardı ve bunlar çok uslu çocuklardı. Sesleri güzeldi; şarkı, türkü söylerlerdi.

Halk kültürü derlemeleri yapmış hatta Ardanuç'tan birkaç kitap olacak kadar malzeme toplamıştım. Fakat iki masal dışında Poşalarla ilgili bir çalışma yapmamıştım. Bu eksikliği hissettikten sonra onlarla ilgilenmeye başladım. Fakat onlarla ilgili çalışma yapmak pek kolay olmuyor. Zira Poşalar kendilerini bizden ayrı görmek istemiyorlar ve "*Sizin gelenekleriniz nasılsa bizim de öyledir.*" diyorlar. Hatta Artvinli bir Poşa, "*Poşa diye bir şey yoktur; biz Tüklerin göçer koluyuz. Farklı yazarsanız sizi mahkemeye veririm.*" demişti.

Ardanuçlu hemşehrim Süleyman Havadar, *Vasfiye* adlı romanında Poşaların kendi aralarında farklı bir dil kullandıklarından bahsetmektedir.

Birkaç yıl önce Poşaları araştırmak için Ardanuç'a gelen Urungu Akgül'ün hazırladığı yüksek lisans tezinden öğreniyoruz ki, 1905'te Poşalar arasında bir Alman tarafından derlenen 500 kelimedenden hiçbiri Türkçe değil. Bu konuda herhalde ciddi bir çalışmaya ihtiyaç var.

Poşa yaşlılarına nereden geldikleri sorulduğunda, Ahıska'dan, Acara'dan, Posof'tan veya Şavşat'tan geldiklerini söylüyorlar. Hatta 93 Muhaciriyiz diyenler de var.

Poşalar, 1950'den sonra yerleşik hayata geçmişler. Devlet memuru olanlar da var. Kendi aralarında kız alır verirler. Son yıllarda yerli kızlardan Poşaya kaçanlar olmaktadır.

Ardanuç'taki Poşalar, Gürcistan'daki akrabalarının gençlerinin Gürcüce konuştuklarını söylemektedirler.

Ahıskalı Livaze Uravelli (1925), çocukluğunda Ahıska'da Müslüman ve Hıristiyan Poşaların yaşadığını söylemektedir.

Prof. Dr. Dursun Yıldırım bunların Abdallardan olduğunu söyler. Meydan Larousse, Kafkas Çingenelelerine Boşa/Poşa denildiğini, bunların ilk vatanlarının da Hindistan olduğunu kaydetmektedir.

Halk arasında Poşalarla ilgili şu sözlere rastlanmaktadır: *Poşa kafalı, Poşa değeneği, Poşalık etmek, Poşa eşeğini över gibi kendini övmek, Poşa rengi, Poşa eşeği, Poşa gibi, Poşa Poşa/Alın kokoşa/Tavada bişe/Ağzına düşse...*

Ardanuç Poşaları, yerli ahali arasında bilinen halk hikâyelerini bilirler, yöre âşıkklarının deyişlerini söylerler. Ardanuç poşalarından Şirin Kara, Sümmani'den bir koşma söyledi.

Ardanuç yöresinde Poşalarla ilgili şu rivayetler anlatılmaktadır:

Rasim Gezer (Poşa): *“Adem Aleyhisselamın bir çok oğlu varmış. Bunlardan birisi iş bulmaya İstanbul'a gitmiş. Diğer oğulları yerleri bölmüşler. Ekip biçmeye başlamışlar. Yıllar sonra çalışmaya giden oğul geri dönmüş ki yerler bölünmüş, kendine pay yok. Kardeşleri demiş ki: “Tekrardan yerleri bölmeye uğraşmayalım da her yıl ürünlerimizden bir miktarını sana verelim. O da kabul etmiş. Birkaç yıl böyle devam etmiş. Daha sonra kardeş hakkını vermeyi unutmuşlar. Bu da gidip kendi hakkını istemiş. Boşta kaldığı için Boşa denilmiş. Biz Poşalar ondan türemişiz, dilenmemiz de ondan kalmış.”*

İskender Kalın (Poşa): *“Dedem atının heybesine altın doldurmuş, Müslüman ülkeye geliyormuş. Bir ırmaktan geçerken büyük bir sel gelmiş, dedemin atını ve altınlarını alıp götürmüştü. Yer alamayınca boşta kalmış. Başlamış dilenmeye. Ondan sonra bize Poşa demişler.”*

Tenzile Kaya (Poşa): *“Ardanuç'un köylerinde bize*

yer vermişler. Ekip biçmek zor geldiği için bizimkiler tarlaya pişmiş buğday ekmişler. Bitmeyince boşta kalmış, dilenmişler. Bundan dolayı adımız Poşa kalmış.”

Şahin Önal (E. Öğretmen): *“Adem Aleyhisselam yerlerini oğulları arasında paylaştırmış. Birisi istememiş. Boşta kalmış. Poşalar ondan türemiş.”*

Yerlilere göre: Rızık dağıtılırken herkes buğday istemiş, Poşalar bulgur istemiş. Onun için onların geçimi kolay olmuş, ekip biçmemişler, istemiş geçinmişler.

Poşalar arasında derlediğimiz bazı kelimeler:

Ağek (iyi), akç (ağız), alur(un), amot (ayıp), anoti (aç), ap (el), apurgi(fasulye), arç(ay), arçmeni (ay gibi adam), asevki (o), aserki aturba gel (bu adam bed), aserki aturba şukar (bu kadın çirkin), aşınna(al), aturba (adam), azkiç (fasulye), beka (başiboş köpek), beran (ağız), bergel (yatmak), bırav (Kürt), bızdik (ufak), candarav (kadın), carusel (konuş), cav (göz), cerle (söylemek, demek), civ (civciv), cur (su), curkol (yok olmak), çavo (çocuk), çıka (yok), çıgı (buğday), çoki (kız), danek (bıçak), datvi (ay), deltum (kabak), dilma (elma), dırmıt (armut), duke (ev), dunah (kadın), durnelle (durmak), duy (at), düçe (el), erbo (un), ergu (iki), gaco (adam), geder (eşek), gel (kötü, çirkin, yalan), gelok (kafa), gene (git, gel), gergani (baston), gogdus (gizli, saklı), gev (deli), gındaz (bok), göhre (at), gölük (eşek), halvur (dede), hav (tavuk), havdik (yumurta), havuk (üzüm), hod (ot), hodel (ateş), hors (sinir), hosoli (horoz), ingoz (ceviz), innav (oğlan çocuk), iznim (ben), ka (var), kaçe (dişi), kaco (adam), karız (mısır), kavur (para), kenikmert (kadın), kıl (yağ), kırak (ateş), kırtol (patates), kit (burun), kuva (külek), laçi (iyi), lat (yatak), logat (köpek), lom (poşa), mahhaş (çocuk), manuş (polis, asker), mara (anne), maran (ahşap bardaklık), matğaç (çocuk), maz (saç), meg (bir), metlenmek (öldürmek), mez (büyük), mezgaco (büyük adam), minay (yok), mis (et), motat (et), mozlak (sığır), oçil (bit), oski (altın), otki (ayak), pağçel (kaçmak), pağı (kaçmak), pad (odun), pahel (saklamak), pallik (yerli), paner (peynir), parav (nene), perez (ekmek), piç (tütün), pirştik (tüfek), por (karın), raklo (erkek), samel (iyi), siron (yüz, güzel), solav (köpek), şad (çok), şukar (güzel), tahri (kadın), tapel (dök), tikal (kaşık), varvel (yanmak), vardik (don), yekan (para). ■

* Bu kelimeler, Ardanuç'ta Tenzile Kaya, Yaşar Karataş, Meryem Karataş, Köksal Mercan ve Özden Gezer'den derlendi.

